

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Geert Buelens, Jan Goossens en David Van Reybrouck (red.)
Waar België voor staat — een toekomstvisie.

Meulenhoff / Manteau | 2007 | 285 pp. | € 19,95 | ISBN 9789085420996

Waar België voor staat: een pleidooi voor zijn behoud

door *Els Ruijsendaal*

Hoofdredacteur *Neerlandia*

België verkeert de laatste tijd in communautaire spanningen die hun weerga niet kennen. En Nederland kijkt in stilte toe. De media berichten regelmatig over de gang van zaken in de spannende en gespannen formatierondes, zonder de zaken tot de onze te maken. Deze neutraliteit, afgewendheid bijna, staat haaks op de lange geschiedenis die wij samen hebben beleefd — als *laghe landen bi der see*, als eigendom van vreemde vorsten, als groeiend taal- en cultuurgebied doorsneden door de vrede van Munster, als nabuurstaten en taalgenoten, als Benelux-partners, als Deltagebied van Europa. En dat terwijl de Nederlandse media wel de Amerikaans verkiezingen nauwlettend volgen, maar het blijkbaar niet nodig vinden ons juist nu nauwkeurig op de hoogte te brengen van de stand van zaken van onze naaste buur.

Intussen verschijnen er in België, buiten de dagelijkse grote nieuwsparties, veel manifesten en pamfletten: in Vlaanderen van verontruste zakenlieden ('Manifest voor een Zelfstandig Vlaanderen'), van het ovv (Overlegcentrum van Vlaamse Verenigingen) en de campagne 'Woord houden', recent nog van de Gravensteengroep, om maar enkele voorbeelden te noemen. Van Waalse zijde

Terwijl de Nederlandse media de Amerikaanse verkiezingen nauwlettend volgen, worden we niet nauwkeurig op de hoogte gehouden van de stand van zaken bij onze naaste buur

herinneren we ons nog de mars in Brussel voor de eenheid van België (18 november 2007), de talrijke schrifturen met dit onderwerp en een actie in de vorm van een nep-journaal, dat kwam met een speciale uitzending over de zelfstandigheidverklaring van het Vlaams Parlement.

Het vraagstuk lag na deze laatste stunt wel in binnen- en buitenland op ieders lip, maar hoe verworpen is het daardoor overgekomen? De Belgische toestanden zijn al niet zo eenvoudig voor de buitenstaander, maar hij zou er veel van kunnen opsteken voor Europa, dat deze problematiek in het groot in zich draagt.

Boeken verschijnen er ook, van felle voorstanders van deelstaten tot en met unitaristen, en ook gematigde reacties aan beide kanten. Een poging tot gematigdheid ten faveure van het behoud van de Belgische staat heb ik hier in handen: Waar België voor staat — een toekomstvisie. Geert Buelens (hoogleraar Nederlandse letterkunde in Utrecht), Jan Goossens (artistiek leider van de Koninklijke Vlaamse Schouwburg in Brussel) en David Van Reybrouck (filosoof, veelgeprezen dichter en essayist) proberen in dit boek te laveren tussen de Vlaams-nationalistische tendens en de immobiliteit van Wallonië, met een bezonnen inbreng die een zakelijke discussie dient. Soms worden deze mensen ook wel aangeduid als de nieuwe ‘Belgicisten’.

Zij hebben daartoe vijftien vooraanstaande Vlamingen, voornamelijk met culturele achtergrond en liefhebbers van België, gevraagd naar hun mening over hoe het op de verschillende terreinen verder moet met het België dat sinds 1993 (Sint-Michielsakkoord) een federale staat is. Eén en ander resulteerde in vijftien kleine essays, geschreven op vragen die samen het veld van de huidige problemen bestrijken.

Het geeft geen verhaal, het geeft eerder een raamvertelling in de vorm van kleine colleges, met de bewuste bedoeling aan te geven dat de staat België ook veel Vlamingen ter harte gaat, en dat ook aan Vlaamse zijde genuanceerd wordt gedacht over hoe het verder moet, en daarmee de weg te zoeken naar het debat met de Walen.

De samenstellers laten in het voorwoord nog hun blik gaan over de huidige situatie en schetsen daarin beide taalgemeenschappen (het Duitse deel komt niet im Frage). Daarbij vallen aan de Vlaamse kant uitdrukkingen op als ‘roeren de Vlaams-nationalistische trom’, ‘eisenbundels’, ‘ons behoeden voor de Vlaamse tunnelvisie’ — en aan de Franstalige kant het *non*, ‘staatkundig immobilisme’ en de aanmoediging eens in gesprek te gaan. Apologisch, zo lijkt het, jegens de Waalse standpunten, maar misschien wordt meer duidelijk na lezing van de artikelen in de hier aangekondigde rubrieken, waarvan Beeldvorming er eentje is, naast Ideologie in Vlaanderen, Splijtzwammen, Wallonië, Brussel. Bij de titels valt de proevende lezer op dat tegenover de titel Wallonië niet Vlaanderen staat, maar Ideologie in Vlaanderen.

Buitengaats is de verlamme angst in Wallonië bekend voor een mogelijk ‘plakkaat van verlating’ van Vlaanderen; niet voor niets, want Wallonië is zonder Vlaams geld toch nauwelijks in staat zichzelf te bedreipen? De veelbesproken transfers vanuit Vlaanderen worden tegen het licht gehouden, belooft het voorwoord, alsmede de staat van ‘Brussel’ in alle vergezichten. En nog een leidende gedachte bij het lezen zou aardig zijn om mee te nemen: wat betekent de discussie, de gang naar een staats hervorming voor de Lage Landen?

BEELDVORMING, MISVORMING,
HERVORMING

In dit onderdeel zijn enkele voorbeelden uitgewerkt van de beeldvorming over en weer. De uitzending van het nep-RTBF-nieuws over het opstappen van Vlaanderen uit de federale staat, bevatte redenen tot ergernis, aldus Dave Sinardet in de eerste bijdrage van de bundel onder de pakkende

B
O
E
K
E
N

titel ‘Het samenleven van twee onderdrukte minderheden’, maar de Vlamingen hebben boter op hun hoofd door eveneens kleine zaken te veralgemenen en stereotiep over de andere partij te denken. Wat hij daarbij als verklaring van de wederzijdse beeldvorming aanmerkt, is een gekend, maar toch weinig genoemd feit: het bijna volledig op taalbasis opgesplitste medialandschap leidt ertoe dat taalgroepen niet meer met elkaar spreken en dat werkt weer stereotiepen in de hand.

Nog een ander gevolg daarvan is zichtbaar: de Belgische verkiezingen zijn in wezen verkiezingen van ‘Vlamingen en Franstaligen’ (een opvallende nevenschikking); er zijn dientengevolge geen federale debatten op de televisie bij de federale verkiezingen. De gescheidenheid van de gemeenschap is daarmee een zichtbaar feit geworden en dat werkt door. Dit wordt kennelijk betreurd, maar ik kan me uit de geschiedenis niet herinneren dat de twee taalgroepen het vroeger zo gezellig hadden met elkaar. Hoe ver ga je terug en wat bepleit je daar nu eigenlijk mee?

Marnix Beyen merkt in de volgende bijdrage een groot verschil tussen het ronkende nationalisme van voorheen en de boodschap van orde en structuurhervorming, die nu datzelfde nationalisme vertegenwoordigt. Het nieuwe Vlaamse vertoog noemt hij daarom ‘Een natieontwikkend nationalisme’. De nieuwe zakelijkheid is inderdaad opvallend, maar zó wantrouwig duiden, vraagt mijns inziens om een rekenschap die niet helemaal wordt gegeven.

Sophie De Schaepdrijver geeft hier wel een antwoord op, dat inzicht geeft in de moeizame cultuurworsteling met een staatkundig vraagstuk. Misschien is haar bijdrage te midden van de ‘gematigde’ bijdragen er één om ruimer aan te halen, één die door de poëzie ervan een genadeloze exactheid krijgt en ons kan doen meevoelen wat er

gaande is (59): ‘De communautarisering van het blikveld gaat alsmaar door. Zij breidt zich niet alleen naar het verleden uit, maar ook naar de toekomst: politieke structuren en wederzijdse vervreemding maken van de “gemeenschapsblik” een zelfvervullende voorspelling. Dát is de context van de RTBF-klucht; dát is de context van de agitatie om Brussel-Halle-Vilvoorde [...]. Franstalige studenten geschiedenis krijgen het verleden van wel twee regio’s onderwezen: Wallonië ... en de Duitstalige gewesten. Vlaanderen bestudeert men daar niet, dat is het terra incognita van de middeleeuwse landkaarten, waar draken spuwen en de roekeloze reiziger van de aardkorst afvalt. [...] En in Vlaanderen is het communautaire discours zó vanzelfsprekend geworden, dat het zichzelf presenteert als een louter zakelijk contract met de burger: een rationele keuze voor goed bestuur en heldere geldhuishouding, machteloos bejammerd door de sentimentele verdedigers van België.’

Het is verademend proza, waarin men te horen krijgt hoe de zaken erbij staan. De zakelijkheid wordt de ‘Vlamingen’ verweten door ‘Nederlandstalige’ auteurs die in deze bundel de nuchterheid willen inbrengen, maar ongemerkt scherper stelling nemen dan beloofd is, vgl. Inleiding, blz. 16: ‘Alleen een nuchtere analyse van de wederzijdse beeldvorming in de pers, van de separatistische scenario’s [sic!], van de weeffouten in het huidige bestel en bovenal van de grote sociale en politieke uitdagingen kunnen ons helpen om het debat ten gronde te voeren.’

De Schaepdrijver stelt verder voor (61): ‘Maar het moet de Belgen menens zijn. Dit land moet als een land gelden, als een meerwaarde, een gemeenschappelijk goed. En dat kan alleen als de talenkwestie weer een talenkwestie wordt — niet méér, maar vooral ook niet minder. Geen gemeenschaps- of geld- of grondkwestie, maar een talen-

kwestie. Dus: de taalterritorialisering (c.q. communautarisering) gedeeltelijk teruggedraaid ten voordele van een werkelijk tweetalige ruimte. Dat kost inspanning. Vooral, zij het niet uitsluitend, francofone inspanning.' Of het haalbaar is, is natuurlijk de vraag, maar dat taal één van de belangrijkste gewrichten is in het Belgische stelsel, lijkt mij onbetwist.

Het voorstel van Kris Deschouwer volgt op een andere noemer: 'Een federale kieskring' behandelt het 'democratisch deficit' van een staat die zijn bewoners politici laat kiezen 'die niet de mogelijkheid hebben om zich te onderwerpen aan het oordeel van de kiezers van de federale staat'. Een oplossing zou volgens hem – bij wijze van denkoefening, neem ik aan – kunnen zijn een deel van de Kamer van Volksvertegenwoordigers te laten verkiezen in een federale kieskring.

VLAANDEREN, WALLONIË EN BRUSSEL: HOE NU VERDER?

In de bijdragen die achtereenvolgens de gewesten en taalgebieden behandelen, wordt het afbrokkelen van België besproken. Jan De Volder ziet in de onderbouwing van die gang het verlopen van het 'kernbegrip in de sociale leer van de katholieke kerk' terug, het subsidiariteitsbeginsel, waarin problemen worden aangepakt op het overheidsniveau dat er het dichtst bij is. Het leidde, net als in de Rooms-Katholieke Kerk, tot een sterk centraal gezag met gedecentraliseerde bevoegdheden. Zolang de christendemocraten deze vorm bewaakten, bleef de Belgische staat onbedreigd, maar dat kantelde toen zij in 1999 in de oppositie terechtkwamen. De rol van de 'Belgische' generatie in de christendemocratie lijkt uitgespeeld, zo constateert De Volder.

Vincent Stuer heeft als liberaal niet al te veel vertrouwen in de mogelijkheden van de staat om een leefbare samenleving te creë-

ren: 'Wie te veel nadruk legt op collectieve identiteit en emancipatie, sluit burgers uit die niet in de juiste vakjes passen.' Tarik Fraihi pleit in deze situatie mede daarom voor een pragmatisch socialisme, waarbij het streven naar autonomie niet mag gaan ten koste van solidariteit.

Ook de Groenen zoeken volgens Manu Claeys naar een moderne verbondenheid van de burgers en vinden die voorbij de nationale identiteit in een 'gezamenlijk burgerschap van hen die een grondgebied delen'. Vertaald naar de Brusselse situatie brengt dat een intrigerend voorstel: het Brusselse Gewest laten opgaan in het Vlaamse Gewest voor grondgebiedgerelateerde materies, en een twee-, desnoods drietalige gemeenschap voor persoonsgebonden materies. Cultureel betekent dat: 'De maatgevende cultuur ligt niet vast en kan door niemand geclaimd worden. Er is wel een *Leitkultur*, maar die wordt niet (langer) aangestuurd door één dominante, homogene groep.' In die *Leitkultur* hebben mensen hun etnische, levensbeschouwelijke of culturele inbreng zonder dat men tot apartheid vervalt. Dus weer een bemiddeling tussen individu en gemeenschap. En tussen talen. Hoe hier de taalterritorialisering bij aan moet sluiten vraagt in feite om een nieuwe bundel.

Er volgen betogen over het koningschap (Marc Reynebeau), over de noodzakelijke hervorming van justitie (Walter Van Steenbrugge), het sociaaleconomisch overleg (Tony Vandeputte) en het werkgelegenheidsbeleid (Luc Cortebeek), die stuk voor stuk prachtig zijn om te lezen. Zij maken de gang naar de onderdelen van staat en maatschappij.

Guido Fonteyn legt vervolgens uit waarom 'Waarom Wallonië voor België kiest'. Wallonië is een delfstoffenland. Gedurende anderhalve eeuw was Wallonië zeer welvaarend dankzij de delfstoffenindustrie. In die welvaart groeide de bevolking en slonk die

van Vlaanderen. In de loop van de Tweede Wereldoorlog draaide dat om. Wallonië betreurt de opmars van de Vlamingen, maar het schrikt terug voor autonomie, omdat het daarvoor te zwak is.

En daar is Brussel, dat ook voor de Vlamingen van levensbelang is (194): ‘Na Antwerpen en de hele zeehavenregio is de subregio Vlaams-Brabant rond Brussel de belangrijkste drager van de welvaart in Vlaanderen, met de luchthaven van Zaventem en de talrijke industrieterreinen langs de Ring als trekkers.’

Walloniës welvaart moet van Brussel en Luxemburg komen (groeias van Waals-Brabant over Namen naar het noordwesten van de provincie Luxemburg). ‘Aangezien ook Vlaanderen Brussel niet kan loslaten [...], lijkt mij de status van België als een verbond van gewesten niet bedreigd’, besluit Fonteyn tevreden.

Rudy Aernoudt, een van de belangrijkste Vlaamse woordvoerders tegen verdergaande opsplitsing van België, behandelt nog een ander gevoelig thema: de transfers naar Wallonië. Ofschoon het een feit is dat heel veel Vlaams geld naar Wallonië gaat, beschouwt Aernoudt de mensen die dit als een splijtzwam beschouwen, als separatisten. ‘Ongeveer honderd jaar geleden deden de Walen precies hetzelfde.’ En dat is natuurlijk ook waar, al wordt de mate ervan betwist en kun je, zo redenerend, ook stellen dat Brussel oorspronkelijk Nederlandstalig was.

Transfers dienen uiteindelijk de solidariteit door regionale ongelijkheden weg te werken.

Alleen duurzame economie van Wallonië kan het tij keren. Een marshallplan voor Wallonië is nodig, waardoor ‘innovatief gedrag, het stimuleren van ondernemerschap en het aanwakkeren van de zin om te arbeiden en initiatief te nemen’ worden aangebracht.

Luc Vansteenkiste probeert dit marshallplan vorm te geven. Hij ziet werkwilligen, maar geen bedrijven die hen kunnen opnemen. We dienen dit probleem groter te zien: Europees en wereldwijd; denk maar aan lagelonenlanden, die onze economische zekerheden van weleer dreigen aan te tasten. Antwoorden worden gevonden in loonmatiging, innoveren en versnippering van de kredieten vermijden, een breed programma voor meer ondernemerschap in Wallonië met als doel: Vlaanderen evenaren. Het is een ongewild compliment aan het adres van Vlaanderen.

De socioloog Dirk Jacobs waagt zich aan enkele toekomstscenario's van het stadsgewest Brussel: de huidige situatie voortzetten, een uitbreiding van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met zes faciliteitengemeenten uit de rand, een confederaal systeem (statenbond tussen onafhankelijke deelstaten — beide deelstaten zouden dan samen Brussel besturen), of een autonoom Brussel binnen de confederatie België.

De auteur heeft voorkeur voor een versterkt stadsgewest, tweetalig, aangeduid met gemeenschap. Het komt neer op de huidige situatie verbeteren.

Eric Corijn zou ‘Brussel als Europees project’ willen zien: een stad die een stedelijk gebied is en voorzieningen en diensten heeft met wijde uitstraling. Het zou een Europastad moeten worden. Een culturele kanteling in het vertoog over de missie van Brussel.

Het neemt niet weg dat de lezer moet besluiten dat het beter moet, breder, maar niet fundamenteel anders.

Filip Rogiers' epiloog, een gesprek met Philippe Van Parijs ('We blijven buren in België tot het einde der tijden') sluit aan bij de vorige invalshoeken. Brussel heeft een Europese taak en uitstraling, en is in feite de naaste omgeving enigszins ontgroeid.

Brussel wordt steeds minder een plaats van Vlamingen en Walen: 56 procent komt uit het buitenland. Elke politicus behoort hier bovendien tot een partij waarvan het zwaartepunt zich buiten de hoofdstad bevindt. De mensen zullen zich hier zelf tot elkaar moeten wenden.

Het is kortom tijd, zo wordt gesteld, voor een federalisme op basis van drie gewesten. Daarbij zou het minder logisch zijn dat Brussel de hoofdstad van Vlaanderen is. En Brussel wordt drietalig – is het feitelijk al. En burens blijven we voor eeuwig, want we gaan toch niet massaal verhuizen?

EENHEID

Wij zijn aan het einde gekomen van een boek dat de lezers veel bijbrengt over moeilijkheden en mogelijkheden van een land dat ingewikkeld in elkaar zit en in een lastige periode verkeert. Een compliment mag worden gemaakt aan het adres van de samenstellers, die van dit boek een behoorlijke eenheid hebben weten te maken.

Na lezing van het geheel wordt duidelijk dat het af en toe moeilijk is gematigd te zijn en zich open te stellen voor een debat met

de Franstaligen, zonder zich enigszins af te wenden van het merendeel van de Vlamingen.

Over Nederland gesproken, komen de noorderburen voor in het verhaal? Nee, en omgekeerd is het helaas gemiddeld niet

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

De toetsing van meningen aan die van andere groeperingen ontbreekt

veel beter. Ook de Benelux en Europa komen maar mondjesmaat aan de orde. De toetsing van meningen aan die van andere groeperingen ontbreekt. Het is een boek dat onwillekeurig de sterkte en het gelijk zoekt in eigen kring, zoals de nationalistische Vlamingen nogal eens wordt verweten. Maar het is tevens verrijkend, want die andere eigen kring is boeiend om mee in gesprek te zijn. Iedere bladzijde is door de gecompriëerde opzet de moeite waard om te lezen. Het lijkt mij voor de Vlaamse discussie bovendien een noodzakelijk boek en voor de Nederlanders een onmisbare aanvulling op hun kennis van België en daarmee van Vlaanderen.